

ČAS KADA SE BUDIMO ZAJEDNO

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Čas kada se budimo zajedno

Kirmen Uribe

Naslov originala Kirmen Uribe

LA HORA DE DESPERTARNOS JUNTOS

Za izdavača Nina Gugleta

Edicija Novi talas Starog kontinenta vol2

Glavni i odgovorni urednik Nina Gugleta

Urednik Danilo Lučić

Lektura i korektura Aleksandra Dunderski

Dizajn korica Dragana Nikolić

Štamparija Fuk, Beograd

Tiraž 1200 primeraka

Izdavač Areté, Beograd

© Kirmen Uribe, 2016

Publicado de acuerdo con Pontas Literary & Film Agency

© por la traducción, José María Isasi, 2016

© Editorial Planeta, S. A., 2016

Seix Barral, un sello editorial de Editorial Planeta, S. A.

Avda. Diagonal, 662664, 08034 Barcelona (España)

Copyright za srpsko izdanje © Areté, 2020

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

ČAS KADA SE BUDIMO ZAJEDNO

Kirmen Uribe

prevela *Nataša Vujnović*

www.arette.rs

Znao sam istoriju. Nisam znao istinu.

KARLOS FUENTES

PRVA USPOMENA KARMELE URESTI

1

Neke priče dugo, godinama čak, borave u piščevoj glavi pre nego što ugledaju svetlost dana. Za to vreme većina usahne, baš tamo, izgubljene u dubinama uma, i nikad ne oživi. Retke, ipak, večno vrebaju iz prikrajka.

Ovo je jedna takva priča.

Često sam slušao ukućane kako pričaju o porodici Uresti; na kraju krajeva, Ikerne Letamendi Uresti je bila majčina vršnjakinja i družile su se još od detinjstva, u vreme kad je Ikerne provodila letnji raspust u Ondaroi. Majka mi je pričala da su u ta posleratna vremena knjige predstavljale luksuz koji njena porodica nije mogla da priušti, ali ona se dovijala da nađe načine kako da čita u kući u Antsosolou, u kojoj je Ikerne provodila leta s bakom i dekom. Ako bi se drugarice dogovorile da po podne izađu, ona bi se u domu u Antsosolou pojavila mnogo ranije, pa bi je Ikernini baka i deka zamolili da pređe u salon i tamo sačeka da njihova unuka završi ručak. Tad bi moja majka izabrala knjigu iz biblioteke i narednih pola sata posvetila čitanju.

Dobro se sećam dana, bilo je to u vreme dok sam studirao, kad je Ikerne, u pratnji svoje majke Karmele Uresti, došla da nas poseti u porodičnom domu u Ondaroi. Ikerne je

znala za moju ljubav prema književnosti i navela je majku da mi ispriča detalje iz svog života, znajući da uživam u takvim pričama. Uprkos svojim godinama, Karme je ostavila utisak elegantne i visprene žene, ali priznajem da sam se, budući onako mlad i više zagledan u ono što dolazi nego u prošlost, izgubio u tolikim podacima, datumima i imenima koje je Karme pomenula. Poseta mi je ostala u tako živom sećanju da se sad kajem što s više pažnje i radoznalosti nisam uronio u neobičan život te žene dok je još bila pri čistoj svesti.

Bilo kako bilo, nema nikakve sumnje da mi se u sećanje urezao ton tog razgovora i s godinama, umesto da ga zaboravim, sve sam se više zanimao i razmišljao o njemu. Možda naprosto zato što sam shvatio da Karmelin život, sve što joj se desilo, to vreme, ta atmosfera, ujedno su i deo moje priče i utkani su u potku mog porekla, u samu klicu mog bića. Kako se to obično kaže, nismo izolovana stvorenja, već plodovi naše epohe, obrazovanja, kulture, ali istovremeno i prošlosti.

Još jedna anegdota je bila važna za rađanje ovog romana. Ima nekoliko godina da mi je supruga pokazala fotografiju fudbalskog tima u kojem je kao devojčica igrala na plaži, za vreme oseke, kao što je to običaj u primorskim mestima. Fotografija je snimljena osamdesetih godina i, iako tad još nije napunila ni deset godina, odmah sam je prepoznao među drugaricama. Smejale se držeći loptu u rukama. Na slici, iza ekipe koja je pozirala na vlažnom pesku, isticao se zid mola prekriven zapaljivim grafitima. Bili su strašni. Zapitao sam se kako možemo biti srećni na prostoru umrmljanom krvlju i žarom političkih tenzija.

Tek 2010. ubedio sam sebe da treba da napišem knjigu zasnovanu na životu Karme Uresti, njene porodice i čitave te generacije. I mada sam dotad već napisao i objavio svoj drugi roman, od trenutka kad mi je, u vozu na putu od Bostona do Providensa, sinula ideja, nisam mogao da se oslo-

bodim te zamisli niti da prestanem da istražujem i raspitujem se u želji da prikupim potrebne podatke.

Tomas Man je tvrdio da je za iznošenje istine o nekom događaju potrebno da prođu godine ili makar da se društvo dovoljno razvije u pravcu nove epohe.

Iako možda nije ispunjen nijedan od ova dva preduslova, smatram da je prva faza prikupljanja dokaza okončana i da je kucnuo čas da, na svoj način, rekonstruišem prošlost.

Da, to jeste priča o životu jedne porodice, ali, zašto da ne, i priča o jednom narodu.

2

Sudeći prema dokazima, Karmele Uresti je poslednji put posetila školu Milosrdnih sestara u Berisu krajem marta ili početkom aprila 1953. Te godine proleće je stiglo sa zakašnjenjem, što se često dešava, i posle skoro četrdeset uzastopnih dana kiša je konačno prestala, a nebo se razvedrilo. Čim je ogrejalo zubato sunce koje je rasteralo jutarnju maglu, blistavo zelenilo se razlilo po svakom kutku pašnjaka.

Karmele je pešice prešla put od stanice i dok se pela uz obronak, zastade na tren da uživa u pogledu koji se pružao ispod planine Ois. Izgledao joj je beskrajno strm i neukroćen. Među stenama su iščezavali poslednji oblaci magle, polako, nežno kao kad prekrivač sklizne i ogoli stomak. Pokušala je da se ohrabri i pomislila da možda ovo mesto i nije tako strašno za njenu kćer kao što se plašila.

Za to vreme, Ikerne, njeno prvenče, šetala je nedaleko od manastira sa ostalim učenicama. Izašle su ujutru, prešle most preko reke i odmah pretekle časnu sestru koja ih je pazila, pa onda jurnule uz padinu. Posle duge zime i školskih odmora u zatvorenom prostoru školarke su žudele za igrama u prirodi.

Na jednom obronku iznenada se pojavila crno-bela prilika druge časne sestre. Prilazila je devojčicama i pri svakom koraku uzvikivala „Vizitasion”. Ikerne je znala da zovu nju, ali nije obraćala pažnju i nastavila je da se zabavlja kao da ništa nije čula. „Zovem se Ikerne, ne Vizitasion”, promrmljala je sebi u bradu, „Ikerne.”

Časna sestra ju je sustigla, uhvatila za rame i obavestila: „Vizitasion, majka je došla da te poseti.” Čim je to čula, devojčica je pojurila nizbrdo koliko je noge nose i od silnog uzbuđenja i jurcanja naočare joj skliznuše na zemlju, u travu. Kroz stakla, vlati trave su izgledale kao listovi kukuruza.

Majku nije videla od Božića. Sreća zbog ponovnog susreta iznenada se pomešala sa strepnjom. Imala je loš predošćaj da se iza iznenadne poseta radnim danom mora kriti neka nesreća. Umirala je od radoznalosti. Na brzaka se preobula i u jednom skoku sišla u salu za posete. Nije želela da izgubi ni tren. Ušla je u prostoriju u kojoj je čekala majka, vitka, i od glave do pete obučena u crno. Tamna odeća je isticala tugu u njenom pogledu.

U početku su ćaskale o porodici i Karmele joj je pričala o baki i deki i o tetki Aniti, koju je Ikerne mnogo volela. Kasnije je nežno dotakla plavi uvojak koji je njenoj ćerki pao preko čela i saopštila:

- Ikerne, neko vreme se nećemo videti.
- Znam, do Uskršnjeg raspusta.
- Ne, još duže. Ovde ne mogu da nađem posao i odlazim u Venecuelu.
- Vraćamo se u Venecuelu? Divno! – uzviknu razdragano Ikerne.

U Venecueli je živela kao dete, samo do treće godine, ali i dalje je gajila lepa sećanja na južnoameričku zemlju: vrućina, egzotične biljke i životinje, plaža na kojoj se igrala s ocem... Sećala se da je u kući u Karakasu imala psa koji se

zvao Čino i da je jednom ujeo njenog mlađeg brata Čomina. Majka je ponovo progovorila i njen ozbiljan glas se kao čeljusti zario u njena nežna sećanja.

– Ne, Ikerne, ne. Idem sama. Vi, zasad, morate da ostanete ovde. Ali uskoro će ponovo cela porodica biti na okupu, nas četvoro: tvoja braća Čomin i Pači, ti i ja. Do tada ćemo se dopisivati. Donela sam ti olovku, kovertu i markice.

Ikerne je ljutito ustala sa stolice.

– Prvo je otišao *aita*, a sad i ti. Mrzim vas.

Majka se suzdržala.

– Čomin se ponašao bolje od tebe, a mlađi je – prekorila ju je.

Ikerne je briznula u plač.

– Dozvoli mi bar da te ispratim do luke Santurci – preklinjala je između jecaja.

– To nije moguće, Ikerne.

Majka joj je obrisala suze platnenom maramicom koju je stavila u džep. Čerka je te noći zaspala uz neizbrisivo sećanje na miris majčinog parfema na licu.

Za nekoliko dana Karmele Uresti je na brodu *Markes de Komiljas* isplovila ka Venecueli. Putovala je sama. Stariju decu je ostavila u internatu. Najmlađe je ostalo s bakom i dekom u Ondaroi. Majka je krenula u zoru, a u istom trenutku kad se oglasila sirena prekookeanskog broda, oglasila su se i zvona samostana, koja su njenu kćer pozivala na misu.

Posle službe, učenice su se poređale da se pričeste. Ikerne je bila poslednja u redu. Kapelan se skamenio kad je stigla na red. Devojčica je na naočare zalepila markice, ali je išarala Frankov lik i okrenula ga naglavačke.

– Vizitasion, šta ovo treba da znači? Moramo poštovati vođu.

Nastojnica manastira joj je prišla i grubo je uhvatila za ruku.

– Prokleta devojčuro, skupo ćeš platiti. Videćeš ti svoje.

PRVI DEO
1927– 1943

UMETNIČKO VEČE U IBAIGANU

3

Skupština Bilbaoa je za zbirku gradskog Muzeja lepih umetnosti 2008. nabavila delo slikara Antonija Gezale, koje je dugo bilo u privatnom vlasništvu. Platno, nazvano *Umetničko veče u Ibaiganu*, koje predstavlja zabavu održanu u palati u Bilbaou 1927, nije veliko. Dimenzije su 90x85 centimetara, ali privuklo je moju pažnju čim je izloženo.

Prvo što primetite na njoj je svečani karakter uklopljen u noćno okruženje. Bilo je to nešto novo, budući da su dotad na slikama preovladavale dnevne scene u prirodi, seoski ili primorski pejzaži, i mnogo statičniji likovi. S druge strane, zabava kojom je slika inspirisana odigrava se u samom atrijumu palate i odiše otmenim i nemarnim duhom dekade dvadesetih. Na svakom koraku vidimo zvanice, iako je teško prepoznati naslikane ličnosti nejasnih crta lica. Muškarci nose frakove, a žene kratke svečane haljine, mahom plave ili zelene, golih leđa ili sa ešarpama prebačenim preko ramena. Okruženi su kelnerima koji ih nude pićem poslaganim na poslužavnike.

Gezala celo platno boji modroljubičastom svetlošću, nalik na belasanjepovršine vode u malim prirodnim bazenima koji se usred plime obrazuju među stenama. Slikarska kom-